

5. Assemblée nationale 1997. (2019). *France Politique*. <https://www.france-politique.fr/assemblee-nationale-1997.htm>. [In French].
6. Brubaker, R. (1994). *Citizenship and Nationhood in France and Germany*. Harvard University Press.
7. Cent soixante-quinze professionnels cosignent un film pour soutenir les sans-papiers. (1997, March 14). *Le Monde*. Fr. https://www.lemonde.fr/archives/article/1997/03/14/cent-soixante-quinze-professionnels-cosignent-un-film-pour-soutenir-les-sans-papiers_3772508_1819218.html. [In French].
8. *Être Français aujourd'hui et demain*: Rapport de la Commission de la nationalité présenté par M. Marceau Long, président, au Premier ministre. (1988). Union générale d'éditions.
9. Favell, A. (2001). *Philosophies of Integration: Immigration and the Idea of Citizenship in France and Britain*. Palgrave Macmillan.
10. La nouvelle législation a multiplié les situations d'illégalité. (1995, April 19). *Le Monde*. Fr. https://www.lemonde.fr/archives/article/1995/04/19/la-nouvelle-legislation-a-multiplie-les-situations-d-illegalite_3869306_1819218.html. [In French].
11. La préparation de la manifestation du 22 novembre. (1997, November 20). *Le Monde*. Fr. https://www.lemonde.fr/archives/article/1997/11/20/la-preparation-de-la-manifestation-du-22-novembre_3804214_1819218.html. [In French].
12. Le rapport Weil propose une refonte de la politique d'immigration. (1997, August 1). *Le Monde*. Fr. https://www.lemonde.fr/archives/article/1997/08/01/le-rapport-weil-propose-une-refonte-de-la-politique-d-immigration_3787465_1819218.html. [In French].
13. Le rapport Weil souhaite renforcer le droit du sol pour les enfants d'immigrés. (1997, July 31). *Le Monde*. Fr. https://www.lemonde.fr/archives/article/1997/07/31/le-rapport-weil-souhaite-renforcer-le-droit-du-sol-pour-les-enfants-d-immigres_3787350_1819218.html. [In French].
14. Institut national de la statistique et des études économiques. (2005). *Les immigrés en France*.

15. Lief, L. (1986, December 5). Behind French student strike: worry over society's direction. Immediate concern is over proposed education reforms. *The Christian Science Monitor*. <https://www.csmonitor.com/1986/1205/ostu-f.html>
16. Loi n° 73-42 du 9 janvier 1973 complétant et modifiant le code de la nationalité française et relative à certaines dispositions concernant la nationalité française. (1998). *Légifrance*. <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000684539/> [In French].
17. Loi n° 93-933 du 22 juillet 1993 réformant le droit de la nationalité. (1993). *Légifrance*. <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGIARTI000006528795/1993-07-23/#LEGIARTI000006528795>. [In French].
18. Loi n° 98-170 du 16 mars 1998 relative à la nationalité. (1998). *Légifrance*. <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000754536/>. [In French].
19. Loi n° 98-349 du 11 mai 1998 relative à l'entrée et au séjour des étrangers en France et au droit d'asile (1998). *Légifrance*. <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT00000191302/>. [In French].
20. Manifestation à Paris contre les projets de loi sur la nationalité et l'immigration. (1997, November 23). *Le Monde*. Fr. https://www.lemonde.fr/archives/article/1997/11/23/manifestation-a-paris-contre-les-projets-de-loi-sur-la-nationalite-et-l-immigration_3806079_1819218.html. [In French].
21. European Parliament. (2019). *National results France | 1984 Outgoing Parliament | 2019 European election results | European Parliament*. <https://www.europarl.europa.eu/election-results-2019/en/national-results/france/1984-1989/outgoing-parliament/>.
22. Schain, M. (2008). *The Politics of Immigration in France, Britain, and the United States: A Comparative Study*. Palgrave Macmillan.
23. Weil, P. (2008). *How to Be French: Nationality in the Making since 1789*. Duke University Press Books.

Надійшла до редколегії 25.02.21

N. Biriuk, Master's Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

IMMIGRATION AND THE POLITICS OF INTEGRATION IN FRANCE IN THE SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY

The politics of integration in France which was being constructed in the late 1980s and the 1990s was researched in this article. The primary written sources used in the analysis are different types including legislation laws, analytical note, statistical and press materials. The historiographical basis of the study consisted of several works written by researchers of integration, citizenship and nationalism, whose views differ on the assessment of the model of integration. The necessity to develop a model for the politics of integration of immigrants into French society appeared in the early 1980s. The Commission was opened due to contradictions between politicians regarding the vision of integration of foreigners and second-generation immigrants and should have resolved differences on this issue. Eventually, the Commission's proposals formed the basis of the integration model, but provoked a strong public reaction in the late 1980s. Thus, the model of integration of immigrants into French society was formed in the late 1990s, which was based on the idea of citizenship. Obtaining the citizenship by the foreigner indicates the conscious transition to French nationality and access to integration institutions.

Keywords: integration, immigration, France, identity, citizenship.

УДК 94:327(520+73) "2017/2020"

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2640.2021.148.5>

Н. Городня, д-р іст. наук, проф.
ORCID ID: 0000-0001-8152-3927
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Н. Арнаут, студ. магістратури
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

АМЕРИКАНСЬКО-ЯПОНСЬКІ ВІДНОСИНИ ЗА АДМІНІСТРАЦІЇ ДОНАЛЬДА ТРАМПА

Метою цього дослідження є висвітлення стану і тенденцій розвитку відносин між США і Японією за адміністрації Д. Трампа (січень 2017 р. – січень 2021 р.) з акцентом на процесах у політичній, торговельно-економічній і енергетичній сферах. Виявлено, що імплементації передвибірчих заяв Д. Трампа, які могли мати негативний вплив на відносини з Японією, не відбулось. Цьому сприяло встановлення тісних особистих відносин між президентом Д. Трампом і прем'єр-міністром Ш. Абе, якому вдалось відокремити в двосторонньому діалозі питання безпекового співробітництва від проблем у сфері торгівлі.

Ключові слова: США, Японія, зовнішня політика, американсько-японські відносини, Дональд Трамп, Шінзо Абе.

Постановка проблеми. Відносини з Японією були і залишаються фундаментом політики США в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (АТР) з початку 1950-х рр. В основі відносин – двосторонній Американсько-японський договір безпеки (1951, 1960 рр.), за яким на території Японії розташовані військові сили США. Вони захищають безпеку Японії і створюють необхідні умови для передового розгортання США у північному Азійсько-Тихоокеанському регіоні в цілях оперативного реагування на регіональні загрози. Проте відносини між США і Японією вийшли далеко за межі двостороннього алья-

нсу безпеки. Після закінчення "холодної війни" вони стали надійними партнерами у міжнародних регіональних і глобальних справах. Важливе значення має їхнє співробітництво (і водночас конкуренція) у торговельно-економічній сфері, співпраця в енергетичній, гуманітарній та інших сферах.

Попри важливість двосторонніх відносин для обох держав, між ними існують численні проблеми, що мають довготривалий характер. Серед них – незбалансованість двосторонньої торгівлі, що є причиною великого дефіциту США у торгівлі з Японією; зацікавленість Ва-

шингтона у більшому внеску Японії у двосторонній альянс безпеки і прагнення Токіо позбавитись від надмірної залежності від США; "окінавська проблема"; історична пам'ять частини японського населення про ядерні бомбардування тощо. У зв'язку з цим стан і тенденції розвитку відносин між двома державами значною мірою залежать від політики американського і японського урядів.

Аналіз джерел і літератури. Джерельну базу цього дослідження склали стратегічні документи США і Японії, матеріали Департаменту США і щоденної англомовної газети "Джепен Таймс" (Токіо).

В українській історіографії досліджуване питання не розглядалось, передусім через те, що воно стосується подій і процесів сучасної історії. Різні аспекти сучасної зовнішньої політики Японії, включаючи відносини з США, були предметом міжнародного круглого столу "Роль Японії в сучасному світі", організованого 19 листопада 2020 р. Інститутом всесвітньої історії НАН України. Підґрунтя для кращого розуміння наступності і змін в американсько-японських відносинах за адміністрації Д. Трампа надають праці Н. Городньої [35-37]. У них висвітлюються основні напрямки і тенденції розвитку цих відносин упродовж 1989 – 2013 рр., передусім у політичній і торговельно-економічній сферах, на двосторонньому і багатосторонньому рівнях. У статті І. В. Тихоненко і К. О. Железко аналізується "окінавська проблема" в японсько-американських відносинах, висвітлюються основні питання, пов'язані з військовою присутністю США на Японських островах [38].

На відміну від України, проблематика американсько-японських відносин і впливу на них політики адміністрації Д. Трампа відображена в численних працях американських і японських науковців. Це переважно аналітичні доповіді, підготовлені на основі аналізу поточних подій, що мали вплив на двосторонні відносини. Серед них виділимо праці Ш. Сміт [19], Р. Йошиди [34], М. Цуруоки [29], Р. Блейкмора і Д. Йелена [6], А. Тераоки і С. Гото [23], О. Садамаси [18] та ін. Найбільш докладно розвиток американсько-японських відносин до жовтня 2019 р. розглянуто у доповіді співробітників Дослідницької служби Конгресу США Е. Чанлетт-Евері, М. Меніна, Б. Вільямса, К. Кемпбелла, К. Сіміно-Ісаакс [8].

Метою цього дослідження є висвітлення стану і тенденцій розвитку відносин між США і Японією за адміністрації Дональда Трампа (січень 2017 р. – січень 2021 р.). Найбільша увага приділяється процесам у торговельно-економічній і енергетичній сферах; у політичній сфері – змінам і наступності в політиці адміністрації Д. Трампа стосовно двостороннього альянсу безпеки.

Виклад основного матеріалу. Під час передвиборчої кампанії, яка відбувалась під гаслом "Америка передусім", Д. Трамп критикував союзників за недостатній внесок у спільні оборонні альянси і за отримання переваг у торговельно-економічній та інших сферах за рахунок США. Між іншим, він характеризував американсько-японський альянс безпеки як нерівноправний. Адже, згідно з двостороннім договором про взаємну оборону, США зобов'язувались захищати суверенітет Японії, у той час як Японія не могла надати їм суттєвої допомоги в аналогічній ситуації. Також Д. Трамп заявляв, що Японія сплачує лише 50% суми, необхідної для утримання американських військових сил на її території, у той час як має нести усі витрати. Якщо цього не відбується, він розглядав можливість виведення американських військ, після чого Японія буде змушена самостійно відповідати за свою оборону, включаючи оволодіння ядерною зброєю [19, с. 13].

У торговельно-економічній сфері Д. Трамп критикував японський уряд за нечесні торговельні практики і

занижений обмінний курс єни, заявляв про вихід США з багатосторонньої угоди про вільну торгівлю Транстихоокеанське партнерство (ТТП), підписаної в лютому 2016 р. дванадцятьма тихоокеанськими державами, включаючи Японію, і підтримуваної японським урядом. З огляду на акцент Д. Трампа на "взаємності" в торгівлі та передвиборчі обіцянки повернути до США робочі місця у виробничому секторі, за його адміністрації могло було очікувати загострення торговельних диспутів з Японією. Проте в Токіо шанси Д. Трампа перемогти на президентських виборах вважали незначними. Через це уряд Шінзо Абе не встановив контактів з його передвиборчим штабом [20].

У перших статтях, опублікованих впливовою японською газетою "Джепен Таймс" після перемоги Д. Трампа на президентських виборах у листопаді 2016 р. [11; 16], висловлювалась занепокоєність стосовно її негативного впливу на американсько-японські відносини.

Найбільше в Японії були стурбовані можливістю послаблення двостороннього альянсу безпеки, особливо в умовах посилення загроз з боку КНДР, більш асертивної політики КНР і загострення ситуації у Східнокитайському морі. У Токіо вважали, що Д. Трамп не розумів сутності альянсу. Стосовно його заяв про "нерівноправний" характер договору зазначалось, що Японія сплачувала майже 75 % коштів, необхідних на утримання військових сил США на її території, проте участь Японських сил самооборони у захисті США залишалась обмеженою ст. 9 Конституції [29, с. 9].

За коментарем професора Австралійського національного університету Р. Такури, Д. Трамп перейшов у наступ проти ліберального порядку, підтримуваного США з 1945 р., на чотирьох фронтах – торгівля, імміграція, альянси і ядерна політика. Якби Японія пішла шляхом, який пропонував їй Д. Трамп – здобуття ядерної зброї для гарантування своєї безпеки, її міжнародна репутація була б зруйнована, вона одразу перетворилася б на державу-ізгоя [24].

У 2014–2016 рр., за другої адміністрації Б. Обама, були прийняті рішення, які сприяли зміцненню двостороннього альянсу і відкрили нові перспективи для його розвитку. У липні 2014 р. уряд Ш. Абе оголосив зміни в інтерпретації ст. 9 Конституції, які за певних умов дозволяли колективну самооборону. Після цього у 2015 р. були оприлюднені оновлені Американсько-японські основні принципи у сфері оборони, які включали нові й розширені форми співробітництва. У січні 2016 р. була підписана нова п'ятирічна угода про фінансову підтримку Японією американських сил на її території. У грудні 2016 р. США повернули Японії значну частину Північної тренувальної території (близько 4 тис. га), чим зменшили площу використовуваної землі на о. Окінава на 20 % [8, с. 24]. З 2015 р. Японія стала постійним учасником військових навчань Малабар з США й Індією, додатково до двосторонніх американсько-японських навчань (Exercise Keen Sword), які щорічно відбувались з 1997 р. Вони не лише сприяли розвитку можливостей Японських сил самооборони, але також посилювали взаєморозуміння, взаємодію і взаємодоповнюваність збройних сил держав-учасниць [31].

Стурбованість можливістю реалізації передвиборчих заяв Д. Трампа його адміністрацією та її негативно впливу на альянс безпеки і двосторонні відносини в цілому спричинила візит прем'єр-міністра Ш. Абе до Нью-Йорку одразу після виборів, 17 листопада 2016 р., для зустрічі з обраним президентом. Він був першим іноземним лідером, який зробив це. З японської перспективи мета цієї зустрічі полягала в тому, щоб переконати Д. Трампа у важливості американсько-японського

альянсу, який мав ключове значення не лише для безпеки Японії, але й для усього Індійсько-Тихоокеанського регіону, а також у надійності Японії як союзника і незамінного партнера США у цьому регіоні. Також він акцентував на багатосторонньому характері відносин між двома державами, які виходили далеко поза межі військового альянсу, включаючи економічне партнерство і взаємну підтримку в глобальних міжнародних інституціях (ООН, Світовий банк, МВФ та інших) [16].

У вітальній заяві з нагоди інавгурації президента Д. Трампа 20 січня 2017 р. прем'єр-міністр Ш. Абе відзначив роль альянсу в підтримці безпеки і процвітання у регіоні та висловився за його подальше зміцнення. Як зазначалось, не зважаючи на роль АТР як джерела глобального економічного зростання, регіональне безпекове середовище викликало все більшу стурбованість. Висловлювалось сподівання на найшвидше проведення саміту з Д. Трампом, щоб показати світу важливість союзу двох держав [5].

Міністр закордонних справ Фуміо Кішіда у своєму привітанні віцепрезиденту Майку Пенсу висловив впевненість у його лідерстві у справі подальшого зміцнення альянсу, оскільки той відвідував Японію в минулому, був добре знайомий з країною і підтримував позитивний розвиток американсько-японських відносин [5].

Невдовзі після інавгурації Д. Трампа, 10-12 лютого 2017 р. відбувся офіційний візит Ш. Абе до Вашингтона. Він пройшов у дружній атмосфері й поклав початок тісним персональним відносинам між лідерами двох держав. Після зустрічі у Вашингтоні, де Ш. Абе мав довгі зустрічі з Д. Трампом і членами його адміністрації, переговори продовжились у зимовому маєтку президента у Палм Біч (Флорида), де лідери провели кілька годин гри у гольф. Важливим результатом зустрічі було визнання Д. Трампом альянсу Японії і США "наріжним каменем миру і безпеки" в АТР і зобов'язань США по договору безпеки з Японією, включаючи спірні острови Сенкаку. Ці положення були зафіксовані у Спільній заяві, оприлюдненій за результатами зустрічі [3]. Два лідери домовились, що вони зустрічатимуться під час кожної з багатосторонніх дипломатичних подій. Д. Трамп погодився надати Японії "найвищий пріоритет" у таких двосторонніх сесіях [34].

Отже, стосовно двостороннього альянсу саміт мав безперечний успіх. Цьому сприяли дії Північної Кореї, яка 12 лютого запустила балістичну ракету середнього радіусу дії в Японське море. Проте вже за тиждень до саміту секретар оборони США Джеймс Меттіс під час візиту до Токіо охарактеризував підтримку Японією американських сил на її території як "модель розподілу витрат" і підтвердив, що американсько-японський альянс покривав острови Сенкаку [3]. Унаслідок цього стурбованість в Японії стосовно перспектив послаблення альянсу суттєво зменшилась. Підтверджувались прогнози, що відносини між США і Японією, як і раніше, будуть визначатись їхніми стратегічними інтересами, які не залежали від особистості президента.

Не зважаючи на успішність саміту Ш. Абе і Д. Трампа, його оцінки в Японії були неоднозначними. Існувала думка, що Японія не могла більше бути впевненою в надійності безпекових гарантій з боку США, чому Д. Трамп надавав достатньо підтверджень. Як зазначалось, в ситуації, що склалась, Японія отримала виняткову можливість зменшити свою "нездорову залежність" від США у сферах безпеки і економіки [24].

Бізнес-лідери Кансай (регіону Кансай на заході о. Хонсю), учасники щорічного Економічного семінару Кансай 2017 року висловлювали стурбованість, що прагнення Ш. Абе до дружби з "мінливим" Д. Трампом може

економічно віддалити Японію від східноазійських сусідів. Натомість вони були зацікавлені в тому, щоб Абе був передусім гарним "регіональним державним діячем" і не лише зміцнював відносини з США через особисті відносини з Д. Трампом, але також нормалізував відносини з азійськими сусідами Японії, які залишаться й після того як Трамп перестане бути президентом [13].

У відповідь критикам Ш. Абе заявив на засіданні бюджетного комітету нижньої палати парламенту 14 лютого, що у нього "немає іншого вибору" як підтримувати тісні відносини з президентом Д. Трампом. В умовах зростання військової загрози з боку КНР і Північної Кореї тільки США могли ефективно захистити Японію у разі її атаки третьою державою, у тому числі балістичними ракетами КНДР. Усе більш асертивними, спрямованими на односторонню зміну статус-кво, ставали дії КНР в Східнокитайському і Південнокитайському морях. Потенційною "гарячою точкою" військової сутички між двома державами могли стати о-ви Сенкаку, до яких Китай регулярно направляв урядові судна. Не зважаючи на ст. 5 договору безпеки між Японією і США, питання, чи застосують США дії у відповідь на агресію, згідно з цією статтею, завжди залишались відкритим. За словами Ш. Абе, "для відносин потрібна довіра". Принаймні інші держави мали вважати, що такі відносини довіри між лідерами Японії і США існували. "Для того, щоб захистити мир і стабільність Японії і регіону ми повинні показати, що японсько-американський альянс є непорушним" [34].

Ш. Абе поділяв підходи адміністрації Д. Трампа до Північної Кореї на основі принципу "максимального тиску", які реалізовувались в 2017 р. Проте, коли з початку 2018 р. США розпочали прямі переговори з КНДР, Японія не підтримала такий підхід.

З огляду на зростання регіональної нестабільності в Індійсько-Тихоокеанському регіоні (ІТР), за адміністрації Д. Трампа відбувалось посилення, а не послаблення військової присутності США в цьому регіоні. Цей напрямок розвитку регіональної політики США було відображено у Стратегії національної безпеки 2017 р. [17], Національній стратегії оборони 2018 р. [21] й Індійсько-Тихоокеанській стратегії департаменту оборони 2019 р. [25].

За адміністрації Д. Трампа США продовжили перегрупування сил на о. Окінава на основі Гуамської угоди 2009 р. [37, с. 349–361]. Проте "окінавська проблема", пов'язана передусім з дискомфортом місцевих жителів у зв'язку з перебуванням на острові великої кількості військових сил США, а також стурбованість населення негативним впливом переміщення військової бази Футенма на довкілля зберігали своє значення. Цю проблему висвітлено у численних наукових і публіцистичних працях, включаючи статтю І. Тихоненко і К. Железко [38].

У 2016 р. центральний уряд Японії виграв справу у Верховному суді стосовно переміщення військово-морської бази Футенма на мис Хеноко, згідно з Гуамською угодою, після чого спорудження нової військової бази було відновлено. Проте обраний у 2018 р. губернатор Окінави виступив за блокування цього плану. Згідно з проведенням на острові в 2019 р. референдумом (рекомендаційного характеру), 72 % жителів висловилися проти будівництва нової військової бази для переміщення Футенми [7, с. 1–2].

Японський уряд повністю підтримав концепцію "вільного і відкритого Індійсько-Тихоокеанського регіону" і відповідну стратегію адміністрації Д. Трампа [2], яка фактично відображала і розвивала ініціативу Ш. Абе. За його другого уряду (з грудня 2012 р.) здійснювався про-

цес "військової нормалізації" Японії, було збільшено фінансування на оборону і закупівлю військової техніки та озброєння, що було прямо пов'язано з посиленням регіональної нестабільності й напруження в Східнокитайському морі [10, с. 33–34].

У стратегічному документі "Оборона Японії 2019 року" зазначалось, що безпекове середовище навколо Японії ставало більш напруженим і непевним значно швидшими темпами, ніж очікувалось. Посилились загрози з боку КНР і КНДР. Однією з найбільших змін було швидке поширення використання у військових цілях космічного і кібернетичного простору, а також електромагнітного випромінювання. У зв'язку з технологічними інноваціями останніх років, ці сфери набули такої ж значущості, як і традиційні простори землі, води і повітря. Вище зауважувалось, що найбільш важливим пунктом у збереженні миру і незалежності Японії у цьому суворому безпековому середовищі мали бути її власні зусилля. Згідно з Основними принципами Національної оборонної програми на 2019 фін. р. і Оборонною програмою на 2019–2023 фін. р. Японія мала фундаментально зміцнити свою оборонну структуру. Для цього оголошувались наміри розвинути "оборонні сили у багатьох сферах" для поєднання нових (космічного простору, кіберпростору, електромагнітного випромінювання) і традиційних (землі, води і повітря) доменів. Фундаментом системи безпеки Японії визначались Японсько-американський альянс і власна оборонна система. Як зазначалось, сфери співробітництва Японії і США розширювались, відповідно до змін безпекового середовища [9, с. 3–4]. Акцентувалась потреба спільних військових навчань з США для вдосконалення вмінь і навичок Японських сил самооборони. Особлива увага приділялась морській безпеці й потребі підтримки "відкритих морів" [9, с. 322, 325].

Цей стратегічний документ констатував, що, попри оголошену Д. Трампом політику, США залишилися гарантом миру і стабільності у регіоні й світі. Адміністрація Д. Трампа визнала регіон пріоритетним для США, виробила концепцію "вільного і відкритого Індійсько-Тихоокеанського регіону", співзвучну з позицією Японії, продовжила посилювати позиції США в ньому з огляду на напружену ситуацію в Східнокитайському і Південнокитайському морях. Також вона визнала загрозу з боку КНДР і продовжила санкції проти неї, що мало для Японії важливе значення [9, с. 47].

Між іншим, США і Японія здійснювали з 2013 р. щорічні кібердіалоги. У рамках сьомого такого діалогу, який відбувся в листопаді 2019 р., акцентувалось значення кібербезпеки в сучасному світі та потреба спільного захисту інформації, особливо у сферах оборони і зовнішньої торгівлі. Основними напрямками співробітництва у сфері кібербезпеки було визнано стримування кіберзлочинців, захист критичної інфраструктури від кібератак, обмін інформацією і покращення військової взаємодії через інтернет-мережу [26].

Крім двостороннього альянсу, США і Японія тісно співпрацювали у глобальних і регіональних форумах у сфері безпеки – ООН, Регіональній саміт АСЕАН, Східноазійський саміт та інших. З 2017 р. почали відбуватись регулярні зустрічі на високому рівні представників США, Японії, Індії й Австралії в рамках неофіційного Чотиристороннього безпекового діалогу (так звана "Четвірка", Quad), ініційованого Ш. Абе ще в 2007 р.

Як США, так і Японія розвивали двосторонні відносини у сфері безпеки з іншими регіональними партнерами, передусім з АСЕАН, Індією, В'єтнамом, Австралією, Філіппінами. Це служило реалізації стратегії "вільного і відкритого Індійсько-Тихоокеанського регіону",

що, між іншим, передбачало створення неформальних коаліцій держав, зацікавлених у збереженні регіонального статус-кво на противагу встановленню в ньому домінування КНР.

У 2020 р. виповнилось 60 років з часу підписання Американсько-японського договору безпеки. За оцінками Держдепартаменту США, він залишався "наріжним каменем" безпекових інтересів США в Східній Азії, найбільш важливим чинником регіональної стабільності і процвітання. Він був оснований на спільних життєво важливих інтересах і цінностях двох держав, включаючи підтримку стабільності в Індійсько-Тихоокеанському регіоні, захист і сприяння політичним і економічним свободам, підтримку прав людини і демократичних інституцій, поширення процвітання на народи обох держав і міжнародну громаду в цілому [27].

Станом на січень 2021 р. на території Японії було розміщено близько 55 тис. військовослужбовців і тисячі цивільних США, а також сучасна військова техніка, зокрема ударна група авіаносця "Рональд Рейган" і з'єднання винищувачів F-35. Японія імпортувала зі США понад 90 % своєї оборонної продукції [31]. Вона також брала участь у спільному з США виробництві військової техніки – забезпечувала виробництво 147 літаків F-35, що було найбільшим замовленням поза межами США [18].

Стурбованість стосовно послаблення військово-політичного альянсу між США і Японією, яка висловлювалась після перемоги Д. Трампа на президентських виборах, не виправдалась. Навпаки, в умовах погіршення регіональної ситуації у сфері безпеки, цей альянс зміцнився. Проте проблемні питання залишалися. Одним із них був розподіл фінансових витрат на утримання американських військових сил на території Японії. У липні 2019 р., за інформацією газети "Джепеп Таймс", радник президента США з національної безпеки Джон Болтон під час візиту до Токіо висунув вимогу збільшення витратів Японії на утримання американських баз на її території в п'ять раз [33]. Оскільки нова п'ятирічна угода про підтримку держави, що приймає, мала бути підписана у 2021 р., у жовтні 2020 р. розпочались попередні консультації з цього питання [12].

Як і будь-яка інша регіональна держава, Японія реалізовувала стратегію хеджування, тобто перестраховування від ризиків, одним з напрямків якої було позбавлення надмірної залежності від США. Тож паралельно зі зміцненням альянсу з США і розвитком власних можливостей самооборони, з 2016 р. японський уряд намагався нормалізувати відносини з КНР, не зважаючи на територіальні диспути і посилення суперечностей у Східнокитайському морі.

Крім співробітництва у сфері безпеки, іншою пріоритетною сферою американсько-японських відносин була торгівля. Найбільшу стурбованість критика Д. Трампом нечесних торговельних практик Японії викликала у виробників автомобілів, оскільки вони були основною статтею експорту Японії до США.

Під час переговорів у Вашингтоні і Палм Біч у лютому 2017 р. Д. Трамп не звертав увагу ці питання. Натомість Ш. Абе скористався можливістю представити йому свої погляди з економічних і торговельних питань. Стосовно великого дисбалансу в торгівлі автомобілями Ш. Абе акцентував на внеску японських автовиробників у створення робочих місць у США через інвестиції. За його поясненнями, деякі автомобілі збирались японськими автовиробниками в США, унаслідок чого вони закуповували більше вироблених там компонентів, ніж "велика трійка" американських автомобільних компаній "Дженерел моторз", "Форд" і "Крайслер" [34]. У 2015 р. японські компанії виробили в США 3,8 млн автомобілів.

Разом із закупівлею компонентів та створенням пунктів продажу й обслуговування вони створили у США 1,5 млн. робочих місць [3].

Також Ш. Абе порушив питання, які стосувались угоди "Транстихоокеанське партнерство" (ТТП), про вихід з якої оголосив Д. Трамп. На противагу участі у цій багатосторонній угоді Д. Трамп виступав за підписання США двосторонніх торговельних угод [3]. Як вважали в Токіо, вихід США з ТТП мав призвести до краху цієї угоди, у той час як для уряду Ш. Абе вона була важливим компонентом внутрішніх реформ, спрямованих на відновлення японської економіки, а також частиною ширшої регіональної стратегії для захисту інтересів Японії.

Упродовж першого року президентства Д. Трампа суттєвих змін в американсько-японських відносинах в торговельній сфері не відбулось. Проте, починаючи з 2018 р., нова торговельна політика адміністрації Д. Трампа мала негативний вплив на двосторонні торговельно-економічні відносини. У березні 2018 р. США встановили тарифи на експорт сталі (25 %) й алюмінію (10 %). Це значною мірою зачіпало інтереси Японії, яка була п'ятим найбільшим постачальником сталі до США. В Японії вважали, що тарифи не повинні поширюватися на японських виробників з огляду на тісні відносини між двома державами у сфері безпеки. Для уникнення негативного економічного впливу тарифів, Японія найбільше з усіх держав скористалась правом подання петицій уряду американськими імпортерами для виключення із загальних правил на індивідуальній основі. У відповідь на накладання додаткових тарифів на експорт пральних машин і сонячних панелей Японія подала скаргу до Світової організації торгівлі [8, с. 34].

У травні 2018 р. загрозою національній безпеці США було визнано імпорт автомобілів і автозапчастин, у тому числі з Японії. Це надавало президенту широкі повноваження, включаючи встановлення тарифів на імпорт для протидії цій загрозі. Це мало б значні негативні економічні наслідки для Японії, оскільки ці товари склали приблизно дві третини (75 %) усього японського експорту до США (у 2018 р. – на суму 56 млрд. дол.) [8, с. 35]. У цілому дефіцит США у торгівлі товарами з Японією залишався третім найбільшим у світі [30].

США не ввели тарифи на японські автомобілі і автозапчастини, але використали цю загрозу для тиску на Японію під час торговельних переговорів, які розпочались у квітні 2018 р. Спочатку Японія сподівалась на повернення США до регіональної угоди Транстихоокеанське партнерство, але у вересні 2018 р. погодилась на розширення їхнього формату. Основною метою США під час цих переговорів було досягти більшої відкритості сільськогосподарського сектора Японії, захищеного різними протекціоністськими обмеженнями, для американської продукції, щоб досягти паритету з країнами, які мали з Японією угоди про вільну торгівлю.

Перший тур торговельних перемовин завершився у вересні 2019 р. У жовтні 2019 р. США і Японія підписали торговельну угоду і окрему угоду про електронну торгівлю. Японія погодилась на розширений доступ сільськогосподарської продукції США на свій ринок шляхом ліквідації чи зменшення тарифів, які покривали експорт на 7,2 млрд. дол. та створення спеціальних квот для доступу певної кількості товарів за визначеними тарифами. Також ця угода регулювала деякі тарифи на американські промислові товари. США мали зменшити тарифи на деяку сільськогосподарську продукцію і промислові товари з Японії, такі як станки, парові турбіни і велосипеди.

Угода не включала питання про торгівлю автомобілями і автозапчастинами, на противагу угоді Транстихоокеанського партнерства, але торговельний представник США обіцяв не накладати тарифи на ці товари. Оскільки домовленості стосувалися лише "першого етапу" торговельної угоди, обговорення дискусійних питань мало продовжитися. За чотири місяці після набуття чинності цієї угоди США і Японія мали розпочати нові переговори щодо тарифів й інших обмежень у торгівлі товарами, послугами й інвестиціях [30].

Угода про електронну торгівлю визначала її правила. Вона включала високостандартні положення про передачу даних через кордони без обмежень, захист приватної інформації покупців, спільні принципи протидії викликам кібербезпеці, ефективне використання шифрувальних технологій тощо. Усе це мало сприяти розвитку електронної торгівлі.

За оцінками експертів, основна мета Ш. Абе полягала в тому, щоб відокремити питання оборони і торгівлі в порядку денному переговорів з США, і це йому вдалось.

За адміністрації Д. Трампа змінилися підходи до співробітництва з Японією у сфері енергетики, що стало наслідком виходу США з Паризької кліматичної угоди. Основний фокус такого співробітництва змістився з "чистої" енергетики й ініціатив у сфері захисту довкілля, які реалізувала адміністрація Б. Обами з огляду на пріоритетну увагу до проблеми зміни клімату, до регіональної енергетичної безпеки в ІТР. Уряди двох держав взяли зобов'язання щодо співробітництва у сфері регіональних інфраструктурних проектів, включаючи сприяння відкритим і конкурентним енергетичним ринкам, та досягнення інтеграції регіонального енергетичного сектора.

Пріоритетною сферою співробітництва став сектор зрідженого природного газу (LNG), де дві держави мали взаємно доповнювані інтереси. У 2019 р. США були третім найбільшим у світі експортером зрідженого газу. Прогнозувалось, що у 2024 р. вони стануть його найбільшим світовим експортером. Натомість Японія була найбільшим у світі покупцем зрідженого газу і третім найбільшим ринком для американського експорту цього товару. З 2016 р. реалізувалась стратегія перетворення Японії на регіональний центр торгівлі зрідженим газом [8, с. 16–17; 6, с. 4].

Двома основними механізмами для реалізації співробітництва в енергетичній сфері були Японсько-американське стратегічне енергетичне партнерство (JUSEP), яке розпочалось у листопаді 2017 р. [1], й ініціатива посилення розвитку і зростання через енергетику (Asia-EDGE). Вони мало не лише двосторонній, але також регіональний і глобальний характер. За прогнозами Міжнародного енергетичного агентства, потреби Індійсько-Тихоокеанського регіону в енергетичних ресурсах до 2040 р. зростуть на 60 %. У зв'язку з цим США і Японія прагнули створити безпечний, відкритий і конкурентний енергетичний ринок, більше залучити до цієї сфери приватний сектор [4]. Кількість країн, які охоплювало Стратегічне енергетичне партнерство США і Японії, зростала, включаючи країни Африки.

Також останніми роками Японія розпочала відновлення ядерної енергетики (після катастрофи на АЕС Фукусіма в березні 2011 р. до вересня 2013 р. усі 54 атомні реактори були закриті; станом на 2019 р. було відкрито дев'ять і визначено наміри відновити роботу близько половини) [8, с. 18].

За деякими оцінками такий напрямок і пріоритети співробітництва в енергетичній сфері більше відповіда-

ли інтересам Японії, ніж це було за адміністрацій Б. Обама [6, с. 4].

Співробітництво між США і Японією не обмежувалось безпековою, торговельно-економічною і енергетичною сферами. Воно охоплювало широке коло двосторонніх відносин, включаючи освоєння космосу, реалізацію спільного проекту "розумних міст", гуманітарну сферу тощо.

Так, в рамках Стратегічного партнерства в області електронної економіки Японія і США здійснювали спільний проект "розумних міст". Згідно з ним передбачалось створення зв'язаної мережі 26 "розумних міст" (програма "Розумних сестер"), які будуть обмінюватися знаннями з управління водними й іншими ресурсами, адміністрування, туризму. Ініціатива спрямована на встановлення тісних зв'язків між США і Японією, які в майбутньому уможливають швидкий обмін інформацією і досвідом управління, у тому числі з іншими державами [14].

Одним із пріоритетних напрямків двостороннього співробітництва у науковій сфері було спільне освоєння космосу. Відбувався постійний двосторонній діалог у сфері безпечного і вільного використання космічного простору. Так, Японія виявила інтерес до міжнародної програми з вивчення космосу Artemis, включаючи дослідження Місяця і підготовку польотів на Марс, що реалізовувалась під керівництвом США. Інноваційні розробки Японії в галузі створення нових транспортних систем сприяли зацікавленості США у залученні до проектів японських екіпажів [15].

Вихованню нового покоління американських і японських лідерів, орієнтованих на подальше зміцнення відносин між двома державами, сприяла програма Томодачі (Дружба), заснована після підтримки, наданої Америкою Японії для ліквідації наслідків землетрусу 2011 р. Вона сприяла більшому взаєморозумінню між народами Японії і США, які є носіями різних культур.

Позитивному розвитку американсько-японських відносин сприяли "незвично тісні" особисті відносини, які встановились між Ш. Абе і Д. Трампом. Непередбачуваність Д. Трампа як одна з рис його характеру і стилю керівництва та потреба уникнути реалізації його передвиборчих заяв вимагала від прем'єр-міністра Японії постійних зусиль для "менеджменту" відносин з ним. Ш. Абе інвестував багато зусиль і часу в підтримку тісних відносин з Д. Трампом. Він найбільше з японських політиків відповідав цій ролі [22; 23].

Усього за президентства Д. Трампа відбулось чотири офіційні робочі візити Ш. Абе до США – у лютому 2017 р., у квітні і червні 2018 р. і квітні 2019 р. Для порівняння: за попередні чотири роки, з кінця грудня 2012 р., коли сформувався уряд Ш. Абе, він також відвідував США чотири рази (якщо не рахувати зустріч з новообраним президентом Д. Трампом у Нью-Йорку) – з робочим візитом у лютому 2013 р., з державним візитом у квітні 2015 р., для участі у Саміті з ядерної безпеки 31 березня – 1 квітня 2016 р. та для участі у пам'ятній службі в Меморіалі лінкора "Арізона" (Перл-Харбор, Гавайї) [32].

Тобто кількість візитів була однаковою, проте їхній характер у 2017-2020 рр. суттєво відрізнявся від 2013-2016 рр. Крім потреби запобігти реалізації передвиборчих заяв Д. Трампа, японські політики вважали, що республіканська адміністрація в США більше відповідає інтересам Японії. Найбільш популярною там була адміністрація Дж. У. Буша, на протиположності адміністрації Б. Обама, яка проводила "занадто м'яку" політику щодо Китаю [29, с. 3-4].

Д. Трамп здійснював візити до Японії тричі – у листопаді 2017 р., у травні і червні 2019 р. 5-7 листопада 2017 р. він зустрівся в Токіо з прем'єр-міністром Ш. Абе й імператором Акіхіто. 25-28 травня 2019 р. американський президент здійснив державний візит до Японії (після того як на престол зійшов імператор Нарухіто). У червні того ж року він брав участь у саміті лідерів великої двадцятки (G-20) в м. Осака [28].

У вересні 2020 р. уряд Шінзо Абе пішов у відставку. Його змінив уряд Іошіхіде Суги, який також представляв Ліберально-демократичну партію (ЛДП) з характерною для неї орієнтацією на зміцнення альянсу безпеки і двосторонніх відносин з США в цілому. Тож зміна уряду не призвела до зміни політики Японії щодо співробітництва з США, що відбулось за урядування Демократичної партії Японії (вересень 2009 – грудень 2012 рр.). З боку США, усі адміністрації постбіполярного періоду зберігали наступність політики щодо відносин з Японією, яка відрізнялась лише акцентами на тих чи інших питаннях. При цьому союз і партнерство з Японією незмінно залишалось основою політики США у Східній Азії, Азійсько-Тихоокеанському й Індійсько-Тихоокеанському регіонах.

Висновки. Перемога Д. Трампа на президентських виборах 2016 р. викликала в Японії серйозну стурбованість стосовно перспектив реалізації його передвиборчих заяв у сферах безпеки і торгівлі та її негативного впливу на двосторонні відносини. Прем'єр-міністру Японії Ш. Абе вдалося встановити тісні особисті зв'язки з президентом Д. Трампом і успішно підтримувати їх. Це дозволило уникнути імплементації його передвиборчих заяв щодо оборонного альянсу з Японією, а також відокремити у двосторонньому діалозі питання оборони і безпеки від проблем у сфері торгівлі. Тож за президентства Д. Трампа зміцнюється двосторонній альянс і відносини між двома державами в цілому на основі підтримки Японією концепції "вільного і відкритого Індійсько-Тихоокеанського регіону", започаткування нових спільних проектів та розвитку напрямків співробітництва попередніх років.

Список використаної літератури

1. 2019 Japan-U.S. Strategic Energy Partnership Statement: Recent Major Developments. Nov. 4, 2019 [Електронний ресурс] / U.S. Department of State. – Режим доступу: <https://bit.ly/3hRQBKn>.
2. A Free and Open Indo-Pacific. Advancing a Shared Vision. Nov. 4, 2019. [Електронний ресурс] / U.S. Department of State. – Режим доступу: <https://bit.ly/3fGuW5i>.
3. A Good Start for Abe and Trump? [Електронний ресурс] // The Japan Times. Feb. 13, 2017 – Режим доступу: <https://bit.ly/3uiZ1wV>.
4. A Strategy to Meet Indo-Pacific Energy Needs. June 25, 2020 [Електронний ресурс] / U.S. Department of State. – Режим доступу: <https://bit.ly/3wvdW8H>.
5. Abe Congratulates Trump, Pledges to Bolster Japan-U.S. Alliance. [Електронний ресурс] // The Japan Times. – Jan. 21, 2017. – Режим доступу: <https://bit.ly/2QVE5yA>.
6. Blakemore R. Enhancing US–Japan Cooperation on Clean Energy Technologies [Електронний ресурс] / R. Blakemore, D. Yellen / Atlantic Council. – 2020. – 28 p. – Режим доступу: www.jstor.org/stable/resrep26771.4.
7. Chanlett-Avery E. U.S.–Japan Relations. Feb. 2, 2021 [Електронний ресурс] / Emma Chanlett-Avery / Congressional Research Service. – Режим доступу: <https://fas.org/sgp/crs/row/IF10199.pdf>.
8. Chanlett-Avery E. Japan–U.S. Relations: Issues for Congress. Oct. 1, 2019 [Електронний ресурс] / E. Chanlett-Avery, M. Manyin, B. Williams [et al.] – Режим доступу: <https://bit.ly/3fGwBry>.
9. Defense of Japan 2019 [Електронний ресурс] / Ministry of Defense. – 2019. – 573 p. – Режим доступу: <https://bit.ly/3fPTets>.
10. Ensley D. U.S. Policy Toward Japanese Military Normalization [Електронний ресурс] / Dean Ensley // Project on Nuclear Issues: A Collection of Papers from the 2016 Nuclear Scholars Initiative and PONI Conference Series. Ed. by Mark Cancian / Center for Strategic and International Studies (CSIS). – 2017. – P. 32–47. – Режим доступу: www.jstor.org/stable/resrep23162.6

11. Hitoki D. America's Silent Majority Demands Change [Електронний ресурс] / Den Hitoki // The Japan Times. – Nov. 11, 2016. – Режим доступу: <https://bit.ly/3fFIGOE>.
12. Japan-U.S. Host Nation Support Preparatory Consultations. Oct. 16, 2020. [Електронний ресурс] / U.S. Embassy & Consulates in Japan. – Режим доступу: <https://bit.ly/3hRajGI>.
13. Johnston E. Abe Walks a Fine Line between Trump and Asia [Електронний ресурс] / Eric Johnston // The Japan Times. – Feb. 18, 2017. – Режим доступу: <https://bit.ly/3fdOTy>.
14. Joint Statement by the United States and Japan on Furthering the Development of Smart Cities in the Indo-Pacific. Nov. 4, 2019 [Електронний ресурс] / U.S. Department of State. – Режим доступу: <https://bit.ly/2QVEG3i>.
15. Joint Statement on the Seventh Meeting of the Japan-U.S. Comprehensive Dialogue on Space. Aug. 27, 2020 [Електронний ресурс] / U.S. Department of State. – Режим доступу: <https://bit.ly/2QXmRAW>.
16. Nagy S. R. Trump's Post-Election Policy Will Differ from Pre-Election Rhetoric. Expect Closer Japan-U.S. Ties [Електронний ресурс] / Stephen R. Nagy // The Japan Times. – Nov. 25, 2016. – Режим доступу: <https://bit.ly/3vpe75y>.
17. National Security Strategy of the United States. December 2017. Washington D.C. – 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3oQmEvT>.
18. Sadamasa O. It's Time to Rethink the Japan-U.S. Alliance [Електронний ресурс] / Oue Sadamasa // The Japan Times. – Aug. 13, 2020. – Режим доступу: <https://bit.ly/2RMbXhK>.
19. Smith Sh. U.S.-Japan Relations in a Trump Administration [Електронний ресурс] / Sheila A. Smith // Asia Policy. – 2017. – №23. – P. 13–20. – Режим доступу: www.jstor.org/stable/24905139
20. Sugiyama S. Future Direction of U.S.-Japan Relationship in Balance as Election Results Stall [Електронний ресурс] / Satoshi Sugiyama, Jesse Johnson // The Japan Times. – Nov. 4, 2020. – Режим доступу: <https://bit.ly/3wDpcjp>.
21. Summary of the 2018 National Defense Strategy / Department of Defense. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3oYSzKz>.
22. Tatsumi Y. How the U.S. Election Will Impact Japanese Politics. [Електронний ресурс] / Yuki Tatsumi // The Japan Times. – Feb. 21, 2020. – Режим доступу: <https://bit.ly/3ummEvT>.
23. Teraoka A. Resolved: Abe's Investment in His Relationship with President Trump Has Advanced Japanese Interests [Електронний ресурс] / A. Teraoka, S. Goto / Center for Strategic and International Studies. *Debating Japan*. – Vol. 3, Is. 1. – Jan. 30, 2020. – Режим доступу: <https://bit.ly/3wAKVIV>.
24. Thakur R. The Trump Effect and Japan [Електронний ресурс] / Ramesh Thakur // The Japan Times. – Mar. 1, 2017. – Режим доступу: <https://bit.ly/3wyzQbb>.
25. The Department of Defense Indo-Pacific Strategy Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3yOdJzN>.
26. The Seventh U.S.-Japan Cyber Dialogue. Nov. 7, 2019 [Електронний ресурс] / U.S. Department of State. – Режим доступу: <https://bit.ly/3vpZizl>.
27. The United States and Japan Reaffirm Strong Ties and Shared Democratic Values. Fact Sheet. Oct. 5, 2020. [Електронний ресурс] / U.S. Department of State. – Режим доступу: <https://bit.ly/3oSQU9j>.
28. Travels of the President. Japan [Електронний ресурс] / U.S. Department of State. Office of the Historian. – Режим доступу: <https://bit.ly/3wyA421>.
29. Tsuruoka M. The Donald J. Trump Administration as Seen from Tokyo: Will the US-Japan Alliance Remain Unique? [Електронний ресурс] / Michito Tsuruoka // IAI (Istituto Affari Internazionali) Papers. – 2018. – Feb. 18. – P. 1–16. – Режим доступу: www.jstor.org/stable/resrep17536
30. U. S. Relations with Japan. Bilateral Relations Fact Sheet. Jan. 21, 2020 [Електронний ресурс] / U.S. Department of State. – Режим доступу: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-japan/>
31. U. S. Security Cooperation with Japan. Jan. 20, 2021 [Електронний ресурс] / U.S. Department of State. – Режим доступу: <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-japan/>
32. Visits by Foreign Leaders of Japan [Електронний ресурс] / U.S. Department of State. Office of the Historian. – Режим доступу: <https://history.state.gov/departmenthistory/visits/japan>
33. Washington Asked Tokyo to Pay Five Times as Much per Year for U.S. Forces Based in Japan [Електронний ресурс] // The Japan Times. – Nov. 16, 2019. – Режим доступу: <https://bit.ly/3yD8J0x>.
34. Yoshida R. Deflecting Criticism of Trump Ties, Abe Says 'No Other Choice' but Close Japan-U.S. Relationship [Електронний ресурс] / Reiji Yoshida // The Japan Times. – Feb. 14, 2017. – Режим доступу: <https://bit.ly/3bXmihF>.
35. Городня Н. Д. Американсько-японські відносини в 1990-ті рр.: економічний вимір / Н. Д. Городня // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Історія. – 2012. – № 113. – С. 16-20.
36. Городня Н. Д. Американсько-японські відносини у сфері безпеки (2009-2013 рр.): криза і модернізація альянсу / Н. Д. Городня // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – 2014. – Вип. 1. – Част. 3. – С. 34–39.
37. Городня Н. Д. Східна Азія у зовнішній політиці США (1989-2013 рр.) / Н. Д. Городня. – К.: "Прінт-Сервіс", 2014. – 528 с.
38. Тихоненко І. В. "Окінавський" фактор в японсько-американських відносинах / І. В. Тихоненко, К. О. Железко // Молодий вчений. – 2018. – № 5. – С. 573–576.

References

1. 2019 Japan-U.S. Strategic Energy Partnership Statement: Recent Major Developments (2019, November 4). U. S. Department of State. <https://bit.ly/3hRQBKn>.
2. A Free and Open Indo-Pacific. Advancing a Shared Vision. (2019, Nov. 4). U. S. Department of State. <https://bit.ly/3fGuW5i>.
3. A Good Start for Abe and Trump? (2017, Feb. 13). *The Japan Times*. <https://bit.ly/3uiZ1wV>.
4. A Strategy to Meet Indo-Pacific Energy Needs (2020, June 25). U.S. Department of State. <https://bit.ly/3wWdW8H>.
5. Abe Congratulates Trump, Pledges to Bolster Japan-U.S. Alliance (2017, Jan. 21). *The Japan Times*. <https://bit.ly/2QVE5yA>.
6. Blakemore, R., Yellen, D. W. (2020). *Enhancing US-Japan Cooperation on Clean Energy Technologies*. Atlantic Council. www.jstor.org/stable/resrep267714
7. Chanlett-Avery, E. (2021, Feb. 2). *U.S.-Japan Relations*. Congressional Research Service. <https://fas.org/sgp/crs/row/IF10199.pdf>
8. Chanlett-Avery, E., Manyin, M. E., Williams, Br. R., Campbell, C., Cimino-Isaacs, C. D (2019, Oct. 1). *Japan-U.S. Relations: Issues for Congress*. <https://bit.ly/3fGwBry>
9. Defense of Japan 2019 (2019). *Ministry of Defense*. <https://bit.ly/3fPTets>.
10. Ensley, D. (2017). U.S. Policy Toward Japanese Military Normalization. In M. Cancian (Ed.), *Project on Nuclear Issues: A Collection of Papers from the 2016 Nuclear Scholars Initiative and PONI Conference Series*. Pp. 32–47. www.jstor.org/stable/resrep231626
11. Hitoki, D (2016, Nov. 11). America's Silent Majority Demands Change. *The Japan Times*. <https://bit.ly/3fFIGOE>.
12. Japan-U.S. Host Nation Support Preparatory Consultations. Press Release (2020, Oct. 16). U. S. Embassy & Consulates in Japan <https://bit.ly/3hRajGI>.
13. Johnston, E. (2017, Feb. 18). Abe Walks a Fine Line Between Trump and Asia. *The Japan Times*. <https://bit.ly/3fdOTy>.
14. Joint Statement by the United States and Japan on Furthering the Development of Smart Cities in the Indo-Pacific (2019, Nov. 4). U.S. Department of State. <https://bit.ly/2QVEG3i>.
15. Joint Statement on the Seventh Meeting of the Japan-U.S. Comprehensive Dialogue on Space (2020, Aug. 27). U.S. Department of State. <https://bit.ly/2QXmRAW>.
16. Nagy, S. R. (2016, Nov. 25). Trump's Post-Election Policy Will Differ from Pre-election Rhetoric. Expect Closer Japan-U.S. Ties. *The Japan Times*. <https://bit.ly/3vpe75y>.
17. National Security Strategy of the United States (2017). <https://bit.ly/3oQmEvT>.
18. Sadamasa, O (2020, Aug. 13). It's Time to Rethink the Japan-U.S. Alliance. *The Japan Times*. <https://bit.ly/2RMbXhK>.
19. Smith, Sh. (2017). A. U.S.-Japan Relations in a Trump Administration. *Asia Policy*. 23. Pp. 13-20. www.jstor.org/stable/24905139
20. Sugiyama, S., Johnson, J. (2020, Nov. 4). Future Direction of U.S.-Japan Relationship in Balance as Election Results Stall. *The Japan Times*. <https://bit.ly/3wDpcjp>.
21. Summary of the 2018 National Defense Strategy (2018). *Department of Defense*. <https://bit.ly/3oYSzKz>.
22. Tatsumi, Y. (2020, Feb. 21). How the U.S. Election Will Impact Japanese Politics. *The Japan Times*. <https://bit.ly/3ummEvT>.
23. Teraoka, A., Goto, S. (2020, Jan. 30). Resolved: Abe's Investment in His Relationship with President Trump Has Advanced Japanese Interests. *Debating Japan*. Vol. 3 Is. 1. <https://bit.ly/3wAKVIV>.
24. Thakur, R. (2017, March 1). The Trump effect and Japan. *The Japan Times*. <https://bit.ly/3wyzQbb>.
25. The Department of Defense Indo-Pacific Strategy Report (2019). <https://bit.ly/3yOdJzN>.
26. The Seventh U.S.-Japan Cyber Dialogue (2019, Nov. 7). U. S. Department of State. <https://bit.ly/3vpZizl>.
27. The United States and Japan Reaffirm Strong Ties and Shared Democratic Values. Fact Sheet (2020, Oct. 5). U. S. Department of State. <https://bit.ly/3oSQU9j>.
28. Travels of the President. Japan. U. S. Department of State. *Office of the Historian*. <https://bit.ly/3wyA421>.
29. Tsuruoka, M. (2018, Feb. 18). The Donald J. Trump Administration as Seen from Tokyo: Will the U.S.-Japan Alliance Remain Unique? *IAI (Istituto Affari Internazionali) Papers*. Pp. 1–16. www.jstor.org/stable/resrep17536
30. U. S. Relations with Japan. Bilateral Relations Fact Sheet (2020, Jan. 21). U.S. Department of State. <https://www.state.gov/u-s-relations-with-japan/>
31. U. S. Security Cooperation with Japan (2021, Jan. 20). U.S. Department of State. <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-japan/>